

Posudek o diplomové práci Dany Léwové „Postižitelné proudy dějin a civilizací“

Johann P. Arnason

Jde o práci nezvykle ambiciózní, ale také poněkud nekonvenčně strukturovanou - oboje míněno vzhledem k obvyklým rozměrům a měřítkům diplomových prací. Je třeba ocenit snahu o široký záběr, schopnost pracovat se složitou tematikou, a úctyhodnou znalost historické literatury; na druhé straně nelze přehlédnout, že celková integrace argumentu není dovedena tak daleko, jak by si čtenář přál. První díl se zabývá teoretickými přístupy ke komparativní civilizační analýze, a lze k němu počítat i následující kapitolu zvanou „kazuistické nálezy“; není zcela jasné, co tady znamená výraz „kazuistický“, ale jedná se každopádně o trochu impresionistický výklad, nedostatečně propojený s předchozí teoretickou částí. Celkově svědčí první díl o tom, že autorka ovládá problematiku civilizační analýzy, a jmenovitě její bytostné spojení s filozofickými perspektivami (i když se jeden z diskutovaných autorů, Jaroslav Krejčí, sám rád distancoval od filozofie, více než by odpovídalo skutečné povaze jeho myšlení), a správně postřehla, že je třeba do ní systematictěji než doposud integrovat otázky kolektivní a kulturní paměti. Pokud jde o odkazy a poznámky k mým pracím, nemám žádné zásadní námitky. Autorka správně zdůrazňuje význam pojmové triády smyslu, moci a bohatství. Ohradit se však musím proti tvrzení, že toto pojmové schéma se zakládá na teorii Petra Wagnera. Navazuji na širší, starší a rozvětvenější „triadickou“ tradici, k níž patří i Wagnerův model, a moje koncepce každé ze tří složek se liší od Wagnerovy.

Druhý díl se zabývá starověkými dějinami blízkého Východu a egejsko-řeckého areálu. Způsob výkladu svědčí o silném vlivu Krejčího prací; autorka vyzvedává podstatné historicko-sociologické aspekty dlouhého vývoje od počátků archaických kultur až po helénismus, a všímá si přitom různých civilizačních souvislostí, ale nedá se říci, že by tato část práce byla systematicky propojena s tou první. K historickému rámci chci pak pár věcí podotknout.

Starověký blízký Východ (autorka někdy mluví jen o Východu, což je poněkud matoucí) je v odborné literatuře definován různým způsobem: můžeme rozlišit pojetí minimalistické (Mezopotámie se západním Iránem a Syro-Palestina), rozšířené (včetně Malé Asie a případně východního Iránu), a maximalistického (včetně Egypta a Núbie). Autorka preferuje minimalistickou verzi, což jí nevytýkám – lze pro to najít podporu v pracích různých historiků; ale v průběhu výkladu se ukazuje, že je nutné přihlídnout i k maloasijským vkladům. Sám preferuji maximalistickou verzi. - Femomén Uruk by si zasloužil ještě větší důraz; šlo o růst a expanzi na tu dobu unikátních rozměrů, přičemž je mezi odborníky sporné, do jaké míry mohlo jít o imperiální expanzi, nejen obchodní a civilizační; a na tuto zkušenost nějakým (už neobjasnitelným) způsobem navazuje epos o Gilgamešovi. - Silně podreprezentována je podle mého názoru krize pozdního bronzového věku, kterou historikové dnes vidí jako jeden z největších světodějinných předělů; v práci je řeč jenom o stěhování

mořských národů, ale dnes se všeobecně uznává, že šlo o mnohem komplexnější proces, i když konkrétní souvislosti jsou někdy velmi nejasné. - Autorka sice v zásadě uznává, že je třeba demytologizovat výklad staroizraelských dějin obsažený ve Starém zákoně, ale zdá se mi, že v tom ohledu nejde tak daleko, jak by odpovídalo dnešnímu bádání. Není vůbec jasné, že by „hebrejský útvar“ (str. 90) byl v Palestině rozhodující silou už v 13. století př.n.l.; a kniha soudců se dnes nemůže pokládat za historický pramen. - „Perská syntéza“ se mi nezdá šťastný termín; perské impérium nedalo vzniknout žádné kulturní syntéze srovnatelné s těmi, které vznikly pod římskou a čínskou impériální vládou; šlo pouze o flexibilizaci a diverzifikaci metod imperiálního vládnutí.

Nakonec několik poznámek k detailům. „Wundelband“ na str. 4 má ovšem být Windelband. - Trochu matoucí je formulace o H. Arendtové na str. 8-9, kde se píše, že zdůrazňovala vliv práce na ostatní domény; v první řadě jí šlo o vymezení *praxis* a *poiesis* oproti práci, a o kritiku doby, která tyto hranice smazala. - Myslím, že Krejčího makrosociologie nebyla nikdy makroekonomií, zaměřenou na výrobní způsoby; od začátku šlo o pluralitu forem sociální moci, a v tom smyslu o projekt weberiánský spíš než marxistický. - Na str. 39 mi autorka připisuje pojem totalitární společnosti, ale toho termínu jsme nepoužil: existovaly totalitární režimy, ne totalitární společnosti. - Za lapsus musíme považovat formulaci na str. 45, podle níž byl helénismus kulturně vystřídán hegemonií perskou. - Herodotův názor na Peršany byl diferencovanější než se tvrdí na str. 81, což je vidět mj. z toho, že do perského prostředí promítl obsahově řeckou diskusi o různých politických režimech. - „Panské války“ na str. 89 mají ovšem být punské války.

Doporučuji práci k obhajobě, a vzhledem k výše zmíněným přednostem navrhuji známku výbornou.